

En besynderlig hjemmedåb

Af POUL CHRISTENSEN

Det slår ofte en, at de skriftlige vidnesbyrd om menigmand før i tiden, hvis man ser bort fra kirkebøgerne, enten drejer sig om økonomi, eller også om de tilfælde, hvor menneskene forvikler sig ind i samfundsmaskineriet. Det er klart at det giver et noget skævt billede af livet førhen, hvis man blot skildrer det der er passeret, ud fra et så ensidigt kildemateriale. Livet var jo også dengang andet og mere.

Hvis man prøver at kigge lidt bag om de tørre referater, så vil man dog ofte kunne få et lille indblik i hvorledes vore forfædre tænkte og handlede i bestemte situationer, og måske fornemme lidt af tidsånden. Efterfølgende historie fortæller lidt om den tid vi kalder for pietismen.

Den 4. oktober 1755 blev Anders Larsen i Pugdal og Maren Christensdatter gift, blot et af de fire par, der dette år blev viet i Rær kirke. Han var fæster af den ene halvdel af Pugdal, som ejedes af godsejeren på Nørtorp, og var ud af Krog-familien fra Wixø. Alt skulle således være godt.

Den 20. maj året efter - skam få den der tænker ilde derom - beredte den unge familie sig til barsel. Tre gode nabokoner stod hos, og ligeledes stedets jordemoder, Anna Larsdatter.

Det blev en svær fødsel, dels var det jo første gang Maren skulle føde, dels havde hun det elendigt, og på de tider måtte man regne med stor dødelighed ved fødsler. Faderen, den stakkels Anders Pugdal stak halen mellem benene og gik i marken ”af sorrig og bekymring over hans hustrus jammerlige tilstand”. Enhver kan føle med ham. Tilbage stod de fire kvinder, jordemoderen en ældre kvinde, der havde passeret de 70 og 3 erfarne mødre.

Fødslen blev dog overstået tilsidst, men hvad nyttede det at det var en dreng, der blev resultatet, når han åbenbart nægtede at trække vejret.

De 4 kvinder havde tilsyneladende opgivet at få liv i ham, da de pludselig fornam nogen gispene, og jordemoderen, der havde mere end 25 års praksis bag sig i sognet, greb til det der stod nærmest og døbte efter ritualet drengen ved navnet Christen. For så vidt var alt i orden, som Anna Larsdatter blot havde fulgt den sædvane, hun var vant til i slige situationer. En eller anden opdagede imidlertid bagefter, at den vædske, der var blevet brugt til dåben var et krus øl, som var hentet ind til en af de tilstedeværende.

Her burde historien efter vores mening måske være endt. Så kan enhver iøvrigt mene om øl, hvad han vil. Barnet blev født en torsdag, og lørdagen derpå kom præsten tilstede for at konfirmere dåben, som hans pligt var.

Hvad der er sket i mellemtiden kan vi kun gisne om, men sandsynligheden taler for, at en af de tilstedeværende kvinder eller rygter har hvistet præsten noget i øret, for da han spurgte jordemoderen, hvormed hun havde døbt barnet, så fik han det ”bedrøvelige svar”, at barnet var af uagtsomhed blevet døbt i øl.

Præsten Niels Raae var en god pietist, ret ny i kaldet, og havde ord for at være en retsindig og talentfuld lærer, hvorfor historien måske også burde være endt her, men da

hr. Niels var et barn af sin tid, så rullede sagen og kommer derved til vores kundskab.

Efter sin søndagsprædiken satte præsten sig hen og skrev til biskop Brorson i Aalborg, der var hans foresatte, og berettede om hvad der var hændt ham i hans menighed. Han udbad sig nærmere ordre, men gav udtryk for at han nødig så, at Anna Larsdatter kom til at stå offentligt skrifte. En lille bøde til fattigkassen kunne gøre det, mente præsten, der ellers kun har godt at sige om jordemoderen.

Brevet til biskoppen var nogle dage undervejs, idet Aalborg stifts biskop var på visitatsrejse i det nordlige.

Da Broder Brorson den 30. maj kom fra Skagen til Tværsted præstegård fik han imidlertid budskabet. Han reagerer så klar som hos nogen rationalist, da han først og fremmest giver pastor Raae ordre til at døbe den lille Christen påny, idet øldåben efter biskoppens mening ikke var nogen dåb. Han ytrer som sit håb, at barnet må leve så længe at det når at blive døbt, idet det jo ville være en tragedie, dersom det skulle dø uden rigtig dåb.

Brorsons sans for sagen er ellers klar. Han beder om, at der bliver rejst sag mod Anna Larsdatter ved provsteretten, og dersom vidnerne - de 3 kvinder - ikke ville vidne der, så skulle der rejses sag ved herredstinget. Hr. Raae får desuden at vide, at dersom han ved den officielle dåb får at vide, at barnet er hjemmedøbt i øl, da skal han belære menigheden om, at det er ingen dåb, men at barnet nu skulle døbes efter vor Herres Jesu Christi egen stiftelse. Han får desuden ordre på at være actor i sagen. Brevet er skrevet den 31. maj.

Den 4. juni kan hr. Raae skrive til biskoppen, at Christen vil blive døbt 2 dage senere - pinsedag. Han kan desuden fortælle hans højværdighed, at de stakkels forældre har haft så mange vågne og urolige nætter på grund af deres lille søns dåb. Heldigvis var vidnerne villige til at møde for provsteretten inden landemødet, så bordet kunne være ryddet inden biskoppen mødte frem.

Alle var tilsyneladende enige i at affæren burde finde en hurtig og mild afgørelse. Sagen kunne måske også hos enkelte ubefæstede sjæle kalde på smilebåndet, og det har gejstligheden næppe ønsket. Den 12. juni blev provsteretten sat i Hillerslev præstegård, hvor man desværre måtte undvære den indstævnte, der aftenen før ret så diplomatisk havde brækket sit lår. I hendes sted mødte hendes husbond, krigsråd Clementin på Nørtorp.

Vidnerne blev nu udsurgt. Det var respektable koner fra naboejendommene, som alle havde de bedste erfaringer med den stakkels jordemoder, og deres udsagn var denne ret gunstige. De kunne således fortælle at det var tyndt øl, der var blevet brugt til dåben, at jordemoderen bl. a. af samme grund var ædru, og at de aldrig havde hørt at hun skulle være forfalden til drikken. De kunne desuden berette, at de altid havde brugt Anna Larsdatter selv som jordemoder, og at ”hun altid har ført et ædrueligt kristeligt levned, med bøn og idelig formaning at holde sig til Gud som deres og hendes hjælper i nød”, som det hedder i tidens sprogbrug.

Endelig stod krigsråden frem og betegnede sagen som en hastig, tåbelig ubetænksomhed. Han gav ligeledes

jordmoderen det bedste skudsmål, og under henvisning til hendes nuværende tilstand, hvor hun lå med brækket ben, bad han om rettens mildhed, så at den arme kone måtte slippe med en bøde til fattigkassen.

Her slutter sagen, i justitsprotokollen er det den sidste der er rejst ved Hillerslev herreds provsteret. Brorsons afgørelse kender vi ikke, måske glemte han at svare, måske fik han medlidenhed med jordmoderen. Måske måtte hun trods alt slippe en mark til fattigkassen.

Dette er vel for så vidt også ligemeget. Noget helt andet, som vi ikke får noget at vide om, er spørgsmålet om jordmoderens bevæggrund til at foretage den besynderlige dåb. Var det en tåbelig ubetænksomhed, der fik hende til at døbe barnet i øl.? Var det en rutineret fødselshjælper, der blot greb til det der stod nærmest i en situation, som hun vel havde oplevet mange gange? Eller

havde Anna Larsdatter måske en skælm bag øret, da hun jog hånden i ølkruset? Det får vi ikke at vide. Nu kunne hun imidlertid foreløbig ligge hjemme i sin seng og passende tænke på, hvad biskoppens bror i Ribe havde skrevet nogle år i forvejen:

”Vær uforsagt,
men derhos agt
på sindet, hvor det vanker,
lær at holde stedse vagt
over alle tanker.”

Kilder:

Ålborg bispearkiv: C1-pakke 112.
Hillerslev herreds gejstlige justitsprotokol fol. 114b-116b.
Kirkebogen.

(Kilde: Historisk Årbog for Thy og Mors 1971, side 127-131).